

Ankara İli Halk Eğitimi Merkezi Öğretmenlerinin Yetiştirme, Yönetim ve Çalışma Koşullarına İlişkin Sorunları

Hayat Avcı BOZ (*)

Giriş

Bugün hızla kalkınan ve sanayileşme çabası içinde bulunan Türkiye, geleneksel, ilkel bir tarımsal toplumdaki, ileri, sanayileşmiş bir toplum haline geçiş şartları içinde yaşamaktadır. Bu yöndeki gelişmelerin hızla gerçekleşmesi insan gücü yapısında belirli değişiklikleri gerektirmektedir. Bunun için gerekli olan eğitim hizmetlerinden nüfusun tamamının yararlanması, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kaynakların kıt oluşu nedeniyle olanaksızdır (Geray, 1978, ss. 275-281).

Bu nedenle yetişkin eğitimi, bireylerin çocukluk ve gençlik dönemlerinde yararlanamadıkları eğitim olanaklarını, onlara daha sonraki dönemlerde sağlamanın bir yolu olarak görülmelidir.

Öte yandan, örgün eğitim kurumları, yapılarının bir gereği olarak, sürekli değişimlere ayak uyduramamaktadırlar (Coombs, 1968, ss. 138-144). Ayrıca, bu uyum sağlansa da, örgün eğitim bireyin hayatında belli bir süreyi kapsamakta; yetişkin insanların hayatlarının büyük bir bölümü örgün eğitim sisteminin dışında geçmektedir. Oysa, toplumdaki değişimler devam etmektedir. Bu durum, dünyada, dikkatlerin yetişkin eğitimi üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Lowe, 1985, ss. 4-18).

Ülkemizde de Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana, halk eğitimine önem verilmiş, toplumumuzun çağdaşlaştırılması girişimlerinde halk kitlelerinin eğitim düzeyinin yükseltilmesi esas alınmıştır. Ülkemizde sayıları 650'yi bulan Halk Eğitimi Merkezleri bu amaçla açılan kurumlar arasında ön sırayı almaktadır.

Halk Eğitimi Merkezlerinde görev yapan öğretmenler, çok çeşit-

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü Araştırma Görevlisi.

li kaynaklardan sağlanmaktadır. Bunların çok azı, Gezici Köy Kurs Öğretmeni Yetiştirme Merkezleri, Kız ve Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu gibi yetişkin eğitime öğretmen yetiştiren kurumların mezunlarıdır. Bir bölümü de Kız Teknik, Erkek Teknik, Turizm ve Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu gibi örgün eğitim kurumlarına öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun olmuşlardır ve yetişkin eğitimi öğretmeni olarak yetiştirilmemişlerdir. Ayrıca, görevli eğitici personelin büyük bölümü, kız meslek ilsesi ve benzeri orta öğretim kurumlarının mezunları veya bir meslek dalında ustalaşmış ilkökul mezunu kişilerdir. Halk Eğitimi alanında öğretmenlerin böyle çok farklı kaynaklara dayanması doğaldır. Bu duruma, alanın özelliğinin gereği olarak, gelişmiş ülkelerde de rastlanmaktadır. Ancak, farklı kaynaklardan gelen ve yetişkin eğitimi öğretmenliği yapan bu elemanların, hizmetin gereklerine uygun olarak, hizmet-içi eğitim yoluyla yetiştirilmeleri gerekir.

Öğretmenleri hizmet içinde yetiştirmek amacıyla Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nce sınırlı sayı ve sürede hizmet-içi eğitim kursları düzenlenmektedir. Ancak kurs programları hazırlanırken öğretmenlerin hizmet-içi eğitim ihtiyaçlarını ortaya çıkaracak çalışmalar yeterince yapılamamaktadır. İhtiyaçlar araştırılmadan yapılan bir hizmet-içi eğitim çalışmasının ise öğretmenlere arzulanan düzeyde yararlı olamayacağı açıktır.

Öğretmenlerin yetişmişlik düzeyleri ile başarıları arasında genelde bir ilişki olduğu bilinmektedir. Kuşkusuz, öğretmenlerin yetişmişlik düzeylerinin yüksek oluşu, öğretmen başarısının tek nedeni değildir. Bunun yanısıra, yöneticilerin tutum ve davranışları, beklentileri, göstermekte oldukları rehberlik-liderlik düzeyi, merkezin sahip olduğu derslik, araç-gereç, makina vb. imkânlar da öğretmenin başarısını önemli ölçüde etkiler; hattâ bunlardaki eksiklik ve yetersizlikler bazan hizmetin yerine getirilmesini engelleyebilir.

Bu nedenle, Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli eğitici personelin yetişme, yönetim ve çalışma koşullarına ilişkin sorunlar hakkındaki görüşlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve buradan hareketle bir araştırma yapılması planlanmıştır. Aşağıda, sözü edilen araştırma ana hatlarıyla özetlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; Halk Eğitimi Merkezi öğretmenlerinin, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nce kendilerine verilen görevleri ve öğretmenlik meslek bilgisi boyutunda sahip olmaları gereken yeterlikleri nasıl algıladıkları, kendilerini bu görevleri yerine getirmede ne derece yeterli gördükleri, bu görevleri ne derece ger-

çekleştirebildikleri, merkezin olanaklarının bu görevleri yerine getirmede ne ölçüde uygun ve yeterli olduğu, yöneticilerin bu görevlerin yerine getirilmesini kendilerinden ne derece bekledikleri konusundaki görüşlerini belirlemektir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma evreni, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan Çankaya, Altındağ, Yenimahalle, Keçiören, Mamak Halk Eğitim Merkezleri ile 7. ve 9. Akşam Sanat Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan öğretmenler ile sınırlandırılmıştır.

Çalışma evrenine giren 345 öğretmenden alınacak örneklem büyüklüğü ilgili formülle 96 olarak hesaplanmış ve örnekleme girecek öğretmenler, adı geçen merkezlerden sayıları oranında alınmıştır.

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket formu ilgili kaynakların taranması, uzman görüşlerinin alınması ve Halk Eğitimi Merkezi Yöneticilerine uygulanan görüşme formundan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi yolu ile hazırlanmıştır. Anket formu ön deneme amacıyla bir grup öğretmene uygulanmış ve gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin yaş, cinsiyet, öğrenim kıdem, meslek türü vb. kişisel özellikleri ile hizmet-öncesi ve hizmet-içi eğitim durumlarına ilişkin sorular yer almıştır.

İkinci bölümde ise öğretmenlik meslek bilgisinin gerektirdiği ve Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nce belirlenmiş olan 16 görev ve niteliğe ilişkin sorular yer almıştır. Bu görev ve niteliklerin her biri için öğretmenlerden;

- a. görevle ilgili yetişmişlik dereceleri,
- b. görevi gerçekleştirme dereceleri,
- c. görevi gerekli görme dereceleri,
- d. görevin, merkez yöneticisi ve rehber öğretmenlerince kendilerinden istenme dereceleri,
- e. görevin yerine getirilmesi için gerekli merkez imkânlarının sunulma dereceleri ile ilgili soruların yanıtlanması istenmiştir.

Birinci bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzdelerden ikinci bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesinde yüzde ve ağırlıklı ortalamalardan yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın genel amacına ilişkin olarak elde edilen önemli bulgular şöyle özetlenebilir :

1. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamına giren 96 öğretmenin yarısından çoğu 30 yaş ve altındadır; büyük çoğunluğu ise kadındır.

Görevlendirme türleri bakımından, kurs öğretmeni ya da usta öğretici olarak görevlendirilen öğretmenler birbirine yakın oranlardadır.

Öğretmenler, en çok Bıçkı-Dikiş, en az Teknik Resim ile Elektrik ve Elektronik meslek alanlarında yetişmiş öğretmenlerdir.

Halk Eğitimi Merkezlerinde öğretmen olarak görev yaptıkları yıllara göre yapılan sınıflandırmada 5 yıl ve daha az bir süredir görev yapan öğretmenlerin, grubun yarısından çoğunu oluşturduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin son bitirdikleri eğitim kurumuna göre dağılımlarında, ilkokul mezunu öğretmenlerin de bulunduğu belirlenmiştir. Halk eğitimi öğretmeni yetiştiren bir kurumdan mezun olan öğretmenler ise grubun ancak dörtte birini oluşturmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlerin yaklaşık yarısı uygulanmakta olan hizmet-içi eğitim programlarının içeriklerinin oluşturulmasında, ihtiyaç saptama amacıyla herhangi bir çalışma yapılmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgu daha önceki belirlememizi doğrular niteliktedir.

2. Görev ve Niteliklere İlişkin Bulgular

Bu bölümdeki bulgular araştırma kapsamına giren öğretmenlerin yetiştirme, yönetim ve merkez imkânlarına ilişkin sorunlar hakkındaki görüşlerini içermektedir.

Öğretmenlerin, bilgi toplama aracında belirtilmiş olan görevler içerisinde kendilerini en çok yeterli buldukları görev «Kurs programında yer alan üniteleri önemine göre öncelik sırasına koyma»dır. Kendilerini en az yeterli buldukları görev ise «Kurs çevresinde yaygın eğitim hizmeti yapan diğer kamu görevlileri ile işbirliği yapma»dır.

Çalışmalarında «Kurs programında yer alan ünitelerden her birinde kazandırılmak istenen davranışları yazılı olarak belirleme»yi diğer görevlere göre daha çok yerine getirebildikleri kanısında olan öğretmenler, en az yerine getirebildikleri görev olarak «Kurs çevresinde yaygın eğitim hizmeti yapan diğer kamu görevlileri ile işbirliği yapma»yı belirtmişlerdir.

Öğretmenler «meslekle ilgili yenilik ve gelişmeyi izleme» görevini, diğer görevlere göre daha gerekli bulmuşlar; bunun yanında «Kurs çevresinde yaygın eğitim hizmeti yapan diğer kamu görevlileri ile işbirliği yapma» görevini bütün görevlerden daha az gerekli bulmuşlardır.

Öğretmenler, merkez yöneticileri ve rehber öğretmenlerin kendilerinden en çok «Kurs programında yer alan ünitelerden her birinde kazandırılmak istenen davranışları yazılı olarak belirleme» görevinin; en az «Kurs çevresinde yaygın eğitim hizmeti yapan diğer kamu görevlileri ile işbirliği yapma» görevinin yerine getirilmesini belediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler görevlerini yeterince yerine getirebilmeleri için ihtiyaç duydukları (bilgi, rehberlik, öğretim araç ve gereci, ulaşım aracı ve finansman gibi görev türüne göre değişebilen) yardımların yönetimce kendilerine en çok «Kursiyerlerin kursta öğrenmek istediklerini kursun amaçları doğrultusunda yönlendirme» görevi ile ilgili olarak, bunun yanında en az ise «Kurs çevresinde yaygın eğitim hizmeti yapan diğer kamu görevlileri ile işbirliği yapma» görevi ile ilgili olarak sağlandığını belirtmişlerdir.

Yukarıda ana hatlarıyla özetlenen araştırmanın sonuçlarına göre;

a. Halk eğitimi öğretmenliğine atananların, göreve başlamadan önce meslekle ilgili bir eğitimden geçirilmesi, mevcut personelin ise hizmet-içinde yetişmesinin sağlanması,

b. Halk eğitimi öğretmenleri için hazırlanan hizmet-içi eğitim programlarının onların gerçek ihtiyaçlarına dayalı olması, bu amaçla önceden eğitim ihtiyaçlarını belirleyecek bir çalışmanın yapılması,

c. Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nce halk eğitimi öğretmenlerinden yerine getirilmesi istenen görevler konusunda yöneticilerin bilgilendirilmesi, bunun için hizmet-içi eğitimden geçirilmelerinin sağlanması,

d. Öğretmenlerin görevlerini yerine getirebilmeleri için ihtiyaç duydukları imkânların yeterince sağlanması Halk Eğitimi Merkezleri'nin verimlilik ve yeterliğini artırmada önemli bir rol oynayan öğretmenlerin mesleklerinde daha başarılı olmaları için zorunlu görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Boz, Hayat Avcı. Ankara İli Halk Eğitimi Merkezi Öğretmenlerinin Yetiştirme, Yönetim ve Çalışma Koşullarına İlişkin Sorunlar Hakkındaki Görüşleri», Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986.
2. Coombs, H. Philip. **The World Educational Crisis**. Oxford University Press, 1968.
3. Geray, Cevat. **Halk Eğitimi**. Genişletilmiş Yeniden Yayına Düzenlenmiş İkinci Baskı. Ankara : A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1978.
4. Lowe, John. **Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış**. Çeviren : Turhan Oğuzkan, Ankara : Unesco Türkiye Millî Komisyonu, 1985.